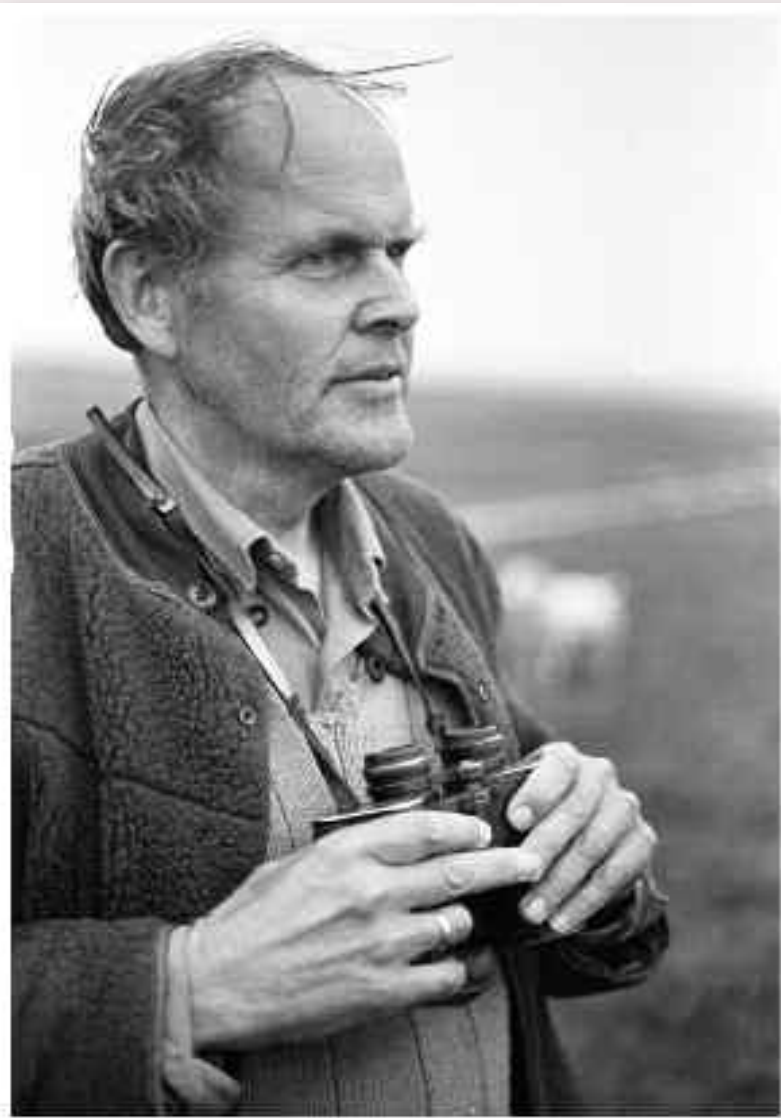

De Nederlandse Ornithologische Unie organiseert jaarlijks een aantal themadagen. In dit katern zijn de verslagen van die themadagen opgenomen en zijn aankondigingen en ander verenigingsnieuws te vinden.

Voor actuele data en informatie zie www.nou.nu

IN MEMORIAM PROFESSOR RUDI H. DRENT (1937-2008)

Professor Rudi Drent werd op 24 april 1937 in Los Angeles geboren. Zijn vader was een Groninger die bij de Nederlandse koopvaardij werkte, z'n moeder was Duitse, en het grootste deel van z'n jeugd bracht hij door in Californië. Van 1954 tot 1961 studeerde hij biologie aan de *University of British Columbia*, in Vancouver, Canada. In 1962 kwam Rudi naar Nederland om onder Professor Gerard P. Baerends te werken aan een proefschrift over het broedgedrag van Zilvermeeuwen. Tijdens het noeste veldwerk op Schiermonnikoog leerde hij zijn vrouw Nel kennen, waarmee hij na zijn promotie in 1967 enkele jaren naar Vancouver terugkeerde. Hier werd zoon Jan geboren. In 1972 keerde de familie definitief terug naar Nederland waar hun tweede zoon Hugo werd geboren. Rudi werd aangesteld als lector in de dierkunde aan de Rijksuniversiteit Groningen, vanaf 1980 als gewoon hoogleraar. Gedurende meer dan 30 jaar bouwde hij gestaag aan het dierecologisch onderzoek in Groningen. In 2002 ging Rudi met emeritaat, maar in de praktijk betekende dat alleen het opgeven van formele universitaire taken. Het doen van veldwerk, met name aan Brandganzen, het bijhouden van de ecologische literatuur, het schrijven van manuscripten en de begeleiding van zijn promovendi gingen gewoon door. Op 23 juni 2008 verdedigde zijn

laatste promovendus, Goetz Eichhorn, een proefschrift over Brandganzen. Na een kort ziekbed overleed Rudi Drent op 9 september 2008, 71 jaar oud.

Zo'n korte biografisch schets doet natuurlijk op geen enkele manier recht aan wie Rudi was en wat hij voor de biologie en de vogelkunde heeft betekend. Meer dan een kwart eeuw was hij gezichtsbepalend voor de Nederlandse ornithologie, onder andere als voorzitter van de Nederlandse Ornithologische Unie en als gangmaker van haar studiedagen. Rudi zat in de loop der jaren in een groot aantal commissies en overlegorganen en was de eerste directeur van het Groninger onderzoeksinstituut CEES, het *Centre for Ecological and Evolutionary Studies*. Dat commissie- en bestuurswerk moet een opoffering voor hem zijn geweest want vergaderen lag hem niet. Rudi was een echte veldwerker die het liefst ergens op zee, op de toendra of de kwelders zat. Het gebeurde regelmatig dat hij recht uit het veld naar officiële universitaire gelegenheden kwam. Vlak voor een buluitreiking of een belangrijke vergadering werden het veldtenuue en de rubberlaarzen nog snel even omgeruild voor een jasje en paar nette schoenen. Het is gemakkelijk om je als bioloog te verliezen in het laboratorium of de theorie, maar in het veld, zo benadrukte hij regelmatig, liggen niet alleen de vragen voor de ecologie, maar ook de oplossingen.

Met de opleiding van vele honderden Groninger biologiestudenten en niet minder dan 65 promovendi begon een hele generatie Nederlandse ecologen z'n carrière door, bibberend in een observatiehutje op Schier, ganzen te turven. Onderzoek aan vogels in de vrije natuur stond voor Rudi voorop en hij heeft het altijd als een groot voorrecht gevoeld dat hij met zijn passie zijn brood kon verdienen. Eigenlijk telde je als bioloog pas mee als je van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat in een schuilhut kon zitten om in detail het gedrag van individuele vogels vast te

leggen. Zijn improvisatietalent was fameus, maar z'n allergrootste gave was waarschijnlijk het doelgericht zoeken en immer weer vinden van belangrijke lijnen in de enorme hoeveelheid informatie die dierecologisch veldwerk immer oplevert. Hij kon verwarrende en tegenstrijdige waarnemingen net zo lang kantelen en tegen het licht houden tot hij een duidelijke verhaallijn ontwaarde. Het afdwingen en samen beleven van dergelijke eureka-momenten is wellicht het mooiste wat ik met Rudi heb meegemaakt.

Wereldwijd werd Rudi bekend door de publicatie in 1980 van het artikel *'The prudent parent'*, samen met zijn Groninger collega Serge Daan. Dat werk, gepubliceerd in *Ardea*, het tijdschrift van de Nederlandse Ornithologische Unie, beschrijft hoe de energetische kosten en baten van het verzamelen van voedsel bepalen in hun nakomelingen. De ideeën vormden de grondslag voor de huidige manier van denken in de gedragsecologie. Met meer dan 1000 citaties behoort het tot een van de meest geciteerde artikelen in de ecologie.

Rudi Drent was niet alleen een buitengewoon scherp waarnemer van vogels maar ook van mensen. Met zijn charme, overtuigingskracht en aanstekelijke enthousiasme wist hij ze soms tot daden te brengen die ze zelf niet voor mogelijk hadden gehouden. Hij had ook een buitengewoon groot gevoel voor humor en was een groot kenner van de Europese en Nederlandse geschiedenis. Zijn eruditie en passie liet hij vooral spreken tijdens de samenvattende lezingen aan het einde van congressen en tijdens de speeches voor promoties en andere bijzondere gelegenheden. In 2000 lukte het 42 promovendi en collega's om Rudi te verrassen met *'De onvrije natuur'*, een aan hem opgedragen boek over het Groninger ecologisch onderzoek. Hij wilde daarna iets terugdoen en besloot de teksten te vertalen

en enkele aanvullende hoofdstukken van de jongste promovendi te organiseren. Dit boek, *'Seeking nature's limits'*, zag in 2005 het licht bij de KNNV Uitgeverij.

Gedurende de laatste jaren deed Rudi het meeste veldwerk op de Noord-Russische toendra. Daar in de Pechora Delta, aan de baai van Kolkova deed hij dat het liefst in *'Rudi's tower'* bij het dorpje Tobseda, een waarnemingshut die een prachtig uitzicht bood over de ganzen. Door zijn verschijning, altijd in veldtenuue, groeide hij op Schiphol uit tot een fenomeen. Personeel van de luchthaven herkende hem op zeker moment als 'de man met de laarzen', een mooie geuzennaam voor een echte veldbioloog.

In de weken na zijn dood hebben velen geprobeerd om woorden te vinden voor hun bewondering voor Rudi. Het mooiste bericht dat mij bereikte kwam van zijn Russische collega's, het Tobseda team bestaande uit Konstantin Litvin, Julia Karagicheva, Olga Pokrovskaya, Yuri Anisimov en Fedor Kazanskyi. Zij schreven: *"There are people who are never half-hearted. Whatever they do, they spark everyone with their passion. So we were sparked with passion of Rudi Drent. We deeply appreciate our time shared with this admirable person, and we are thankful for his wise advisory and fatherly care. We already miss Rudi."*

Theunis Piersma

HERINNERINGEN AAN HANS ESSELINK, EEN VRIJBUITER EN VRIJDENKER MET EEN MISSIE

In de Achterhoek heb je mensen en Scholteboeren. Hans Esselink (1954-2008) was beide! Nooit zal ik (RK) die keer vergeten dat ik met hem met reuzenstappen door het bos struinde en hij me, met een grijnzend gezicht, de Fluiters aanwees. Ik was nog niet zo lang met vogelen bezig en de Fluiters had ik nog nooit gezien of gehoord. "Goh" zei ik "dat lijkt wel erg veel op een Wintertekoning" ... en dat was het natuurlijk ook! Welke vogelaar die met hem op pad is geweest, is niet ooit naar de auto teruggestuurd met de vraag: "Ik heb mijn sigaretjes vergeten; kun jij ze effe uit de auto halen, ik ben nou te druk met ...". Ja, en dat kon van alles wezen. Hans was altijd druk met iets!

Ik kwam als jonge vogelaar naar de Achterhoek, mijn geboortegrond, terug in het begin van 1974. De lokale Vogelwerkgroep was net opgericht (december 1973). De grote aanjager van de groep was Hans, in vele opzichten zijn tijd ver vooruit: wetenschappelijke aanpak en visie en het uitdragen daarvan met brede gebaren en veel woorden. 'Onze' VWG oogst nog steeds van deze vliegende start. Zijn passie lag bij de roofvogels. In een tijd dat ze in Nederland nog zeldzaam waren kon hij met veel trots vertellen over de grote aantallen Buizerden en Haviken die hij in Winterswijk jaarlijks ringde. Want ringen, dat was zijn tweede passie. Dat had hij, samen met Jan Rademaker, geleerd in de Rieselfelder in Münster, waar ze de leden van de *Westfälische Ornithologen Gesellschaft* (Prünke, Speckmann en Harengerd), hielpen bij het ringen van steltlopers. Zelf ben ik een aantal jaren met hem achter de Grote Gele Kwikstaarten aangeweest. En dan deden we natuurlijk alles: meten, wegen, rui beschrijven, teken zoeken; kortom alles wat je aan zo'n vogel in de hand kon zien. En natuurlijk ringen (ook kleurringen); want daar begon je mee; stel je voor dat de vogel voortijdig ont-

snapte. Op speciale ruikaarten in het Duits (meegenomen uit Münster) legden we alles vast. Een uiterst intensieve, fascinerende en o zo leerzame tijd. Natuurlijk werd dat veldwerk met enige Bourgondische geneugten gecombineerd. Naast het sigaretje, ook geregeld een zelfgemaakte frikadel van Hillen of een pilsje. Bij alles wat je met Hans deed leerde je enorm veel en ook vooral ... wachten. Hans was altijd overal, maar meestal wel wat te laat. Dat werd dan weer volledig goedge maakt door zijn enthousiaste en vooral creatieve en vooruitstrevende inbreng. Hans was een geboren leider; kortom een echte Scholte.

Toen de vader van Hans en zijn één jaar jongere broer Peter in 1964 onder droevige omstandigheden kwam te overlijden, was Hans 10. De familie verhuisde van de buurtschap Het Woold naar de dorpskern van Winterswijk en Hans verloor tijdelijk zijn roots. Hij werd al snel actief in de natuur, tot zijn eerste schreden op dat gebied verlost door Jan Rademaker; het werd zijn passie. Eerst de jeugdbond voor natuurstudie, daarna medeoprichter van de VWG Winterswijk, het was in zeker opzicht

een nieuw thuis voor hem. Toen leerde ik (FS) hem kennen. Wij waren in 1972 samen met een aantal andere vogelaars uit de VWG van de NJN illegaal in het Korenburgerveen en Hans legde ons breed gebarend zijn 'visie' op zaken uit – tot hij achterover het veen in donderde.

Logisch dat hij vervolgens biologie ging studeren. En toen ging hij proberen de natuur te redden. Eerst waren daar de roofvogels, daarna al snel de redding van het Bargerveen en vooral de fauna. Voor de roofvogels staat mede dankzij Hans zijn inspanningen nu een stevige organisatie op zijn poten: de Werkgroep Roofvogels Nederland. Tijdens zijn studie in Groningen kwam Hans allengs wat verder weg te staan van het gebeuren in Winterswijk en steeds dichterbij de Grauwe Klauwier. Deze vogel was de ultieme graadmeter voor de 'compleetheid', de kwaliteit, van een ecosysteem, zo heeft hij jarenlang gepredikt. Het beter begrijpen van deze vogel, als functionerend onderdeel van dit ecosysteem, werd zijn levensopdracht. Het bracht hem steeds verder de diepte in. Naar de abiotiek, de macrofauna in het water,

de duinen, het hoogveen en de heide, Estland en de rest van de wereld.

Om deze passie praktische handen en voeten te geven richtte Hans de Stichting Bargerveen op. In de beginfase heeft hij daarbij veel steun gehad aan een van zijn belangrijkste leermeesters: Frits van Beusekom, sperweronderzoeker in het Winterswijkse in de zestiger jaren en in die tijd werkzaam in Den Haag maar met een boerderijtje in de buurtschap Huppel in Winterswijk. En ook een vervent sigarenroker. De stichting ging al snel over meer dan alleen het Bargerveen. Het werd een manier van denken, van analyseren van natuurbeschermingsproblemen en het vertalen daarvan in maatregelen die meer zijn dan symptoombestrijding. Daarbij ontmoette Hans regelmatig tegenkrachten, die hij op een zeer eigen

wijze steeds wist te pareren, omzeilen of uit te schakelen. In ieder geval heeft de Stichting nu een stevige basis gekregen binnen de Radboud Universiteit in Nijmegen en geniet het onderzoeksprogramma een grote populariteit onder de studenten. Zowel qua (wetenschappelijke) naam, als qua organisatie. Het is een startpunt voor menig biologiestudent die met zijn voeten in het veen kennis wil maken met de fundamentele ecologie van systemen en voedselwebben.

Een paar jaar geleden verhuisde Hans weer terug naar de Achterhoek en vond daar mede dankzij zijn vriendin weer zijn scholtewortels terug. Hij werd zelfs door een bevriende oude scholteboer gevraagd om hem te adviseren over de toekomst van zijn scholtegoed. Dit was een Scholte mét grond, Hans

was een scholte zónder grond, zoals hij het puntig samenvatte. Blijkbaar is het toch een manier van denken, in ieder geval klikte het tussen Scholte Hijink en Hans. De Scholte vertrouwde Hans kort geleden zelfs het beheer toe van al zijn goederen. Hans was net bezig contact hierover te zoeken met hierin gespecialiseerde organisaties. En zo maar ineens, sinds 30 augustus j.l., is Hans niet meer. Al zijn zwoegen komt nu op de schouders van allen die hij heeft aangeraakt met zijn passie, creativiteit en tomeloze energie. In de wetenschap dat een sigaartje en een pilsje op zijn tijd alleen maar goed zijn voor de bijdrage aan dat ene doel: "echte kwaliteit van natuur en landschap". – Robert Kwak (RK) en Frank Saris (FS)

IN MEMORIAM JO ERKENS (1938-2008)

Op 24 augustus jongstleden is Jo Erkens overleden, 71 jaar oud. Voor veel vogelaars in Limburg, maar ook daarbuiten, was Jo een begrip. Al op vroege leeftijd ontdekte hij het vogels kijken.

Als ringer bleef hij z'n hele leven actief. Vooral door het inventarisatie- en ringwerk aan roofvogels en uilen was Jo bekend. Meer dan 5000 jonge roofvogels zijn door zijn handen gegaan, vooral Buizerden en Haviken. Een organisatie als SOVON droeg hij een warm hart toe. Zo was hij voor de eerste broedvogelat-

las districtscoördinator in Limburg-Noord (1973-1979). De laatste 15 jaar werden alle roofvogel- en uilenbroedgevallen op nestkaarten gezet, enige duizenden kaarten met gegevens over bijna alle in Limburg broedende soorten. Zijn laatste verovering was een Oehoe. Deze als jong in een Limburgse groeve gevangen vogel kreeg naast een ring ook een satellietzender, en bovendien een naam: Jo. Toeval of niet, deze jonge Oehoe verbleef bij zijn eerste uitstapje in het najaar op 500 meter van Jo's woning! Een afscheid.

Roofvogelnesten zoeken was Jo's passie. Als broekje van 15 jaar ging ik voor het eerst met hem mee het veld in. In mijn herinnering heb ik ieder bos in Limburg gezien. Jo wist overal de weg, kende ieder bospad waarover zijn auto kon rijden, kende overal de terreineigenaren en had een haast encyclopedische kennis van de aanwezige roofvogelparen. Doodsaaije dennenpercelen bleken veel interessanter als je er een buizerdnest in wist te vinden en prooi-resten werden verzameld. Natuurlijk

moest er ook uitgebreid koffie worden gedronken met de lokale vogelaars om zo informatie uit te wisselen. Lange, mooie dagen waren dat. Niet alleen roofvogels en uilen had hij in zijn handen, ook duizenden zangvogels zijn door hem gevangen. Bekend is de wintervangplek bij het Retraitehuis in Spaubeek. In de rhododendrons sliepen vele honderden Vinken, Merels en andere lijsters en die werden met regelmaat gevangen in een mistnestopstelling. Prachtige terugmeldingen uit heel Europa waren het resultaat.

Ook thuis draaide alles om vogels. Jo en zijn vrouw Philomène hadden een vogelopvangcentrum. Duizenden vogels van tientallen soorten zijn er verzorgd. Het was geen straf om als hulpje iedere dag na school de vogels te gaan voeren. Jo had grote vliegkooien met in beslag genomen wildzang (van Putter tot Kruisbek) die naast zaad ook vers onkruid kregen. Van de plaatselijke kippenboer kreeg hij dode legkippen voor de roofvogels en uilen in uitwenkooien. Brokjes runderhart sneden we om de in

dozen verblijvende ernstige gevallen te voeden. Het was altijd weer spannend om te kijken wat er zoal binnenkwam. Het gaf voldoening als vogels herstelden en ze met een door Jo aangelegde ring werden losgelaten.

En dan was er nog de filmerij. In de tweede helft van de jaren zestig maakte Jo samen met Maurice Nijsten een eerste film *"Broedvogels in Limburg"* (1968). De samenwerking werd voortgezet in de reeks natuurdocumentaires *"Natuur in eigen land"*, waarvan in de jaren tachtig tot medio jaren negentig 132 afleveringen werden uitgezonden door de KRO. Met zijn voortreffelijke kennis over soorten en zijn uitgebreide netwerk was Jo als geen ander in staat om mooie natuurervaringen voor de lens te krijgen.

De laatste jaren was hij minder mobiel maar dat weerhield hem er niet van om 'zijn' roofvogels te blijven inspecteren in bijvoorbeeld het Meinweggebied. Al ploegend over de rulle zandpaden had zijn Mercedes heel wat te verduren. Via de telefoon bleef Jo zijn

netwerk van waarnemers actief houden. Steeds duidelijker openbaarden zich de plannen om zijn lange reeks van roofvogelgegevens te gaan uitwerken en publiceren. Via student Caspar Hallmann werden de eerste uitwerkingen gedaan. We hadden het ambitieuze plan om een reconstructie te maken van het wel en wee van de Limburgse Buizerds en Haviken vanaf 1970 tot nu. Helaas is Jo nu veel te vroeg gestorven, maar ter nagedachtenis aan hem zullen we dit zeker proberen door te zetten. Het zal moeilijk zijn zonder zijn geweldige kennis en geheugen.

Ik wil eindigen met een mooi beeld. Want wat dook er op tijdens de plechtigheid op de begraafplaats in Neerbeek? Een biddende Torenvalk pal boven de kist. Een finaal saluut van een van zijn lievelingssoorten, iets anders konden de verbaasde aanwezige vogelaars er niet van maken. We wensen zijn vrouw Philomène en zijn kinderen alle sterkte bij het verwerken van dit onvoorstelbare verlies. – *Ruud Foppen*

ARDEA DIGITAAL – HET WERKT!

Door grote inspanning van onder andere Juke Prop en Maarten Loonen kunnen wij nu direct in alle *Ardea's* kijken. Dit is werkelijk een prachtige mogelijkheid. Door op de website www.nou.nu in het menu eerst 'Ardea' aan te klikken en dan 'Search' kun je zoektermen invullen en krijg je direct een overzicht. Zo kom je er in een oogwenk achter dat er 15 stukken in *Ardea* zijn verschenen waar Rudi Drent bij betrokken was (onder 'author' de zoekterm 'Drent' intypen en dan de juiste Drent aanklikken). Zijn *citation classic* (1074 keer geciteerd!) *"The Prudent Parent"*, in 1980 in *Ardea* gepubliceerd met Serge Daan, is direct te downloaden. Een niet te onderschatten waarde-

vermeerdering van ons tijdschrift voor iedereen die geïnteresseerd is in ornithologie!

ADMINISTRATIE

De NOU-leden en *Limosa*-abonnees hebben voor 2008 een rekening ontvangen. Helaas hebben te veel mensen nog niet betaald. Dat betekent veel werk voor de administratie in de vorm van het sturen van aanmaningen. Wilt u controleren of u al betaald heeft en als dat niet zo is dat zo snel mogelijk doen?

GIFTEN EN LEGATEN

De regelgeving ten aanzien van vrijstelling van schenkingsrecht en successierechten is veranderd. De NOU is in dat

kader inmiddels aangemerkt als Algemeen Nut Beogende Instelling onder fiscaal nummer 816606511 zodat giften aan de NOU vrij zijn van schenkingsrecht en legaten vrij van successierechten. De NOU kan donaties goed gebruiken voor investeringen in een duurzame toekomst van haar wetenschappelijke tijdschrift *Ardea*.

THEMADAG VOORJAAR 2009

De voorjaarsthemadag, op zaterdag 28 maart 2009, zal waarschijnlijk als thema hebben "Vogels en Recreatie". Nadere bijzonderheden volgen zo spoedig mogelijk.

Ledenenquête over activiteiten en tijdschriften van de NOU

De Nederlandse Ornithologische Unie is de laatste jaren geconfronteerd met een teruglopend ledenaantal waardoor in de toekomst haar activiteiten onder druk kunnen komen te staan. De NOU wil haar best doen het tijt te keren. Wij hebben voldoende leden nodig om met name ook ons internationale tijdschrift *Ardea* te handhaven. Met ondersteuning van Vogelbescherming Nederland is de NOU met dat doel begonnen aan het inventariseren van de mening van de leden over haar activiteiten en mogelijke veranderingen daarin (bijv. het digitaal aanbieden van *Ardea*, het verbeteren van de website of de themadagen) door middel van een enquête. Wij vragen hiervoor uw medewerking.

De enquête hebben we reeds toegestuurd naar diegenen waarvan wij het e-mail adres kennen. Om een zo een groot mogelijke steekproef uit het ledenbestand te krijgen vragen wij iedereen die graag zijn of haar mening over de NOU en haar tijdschriften wil geven de enquête alsnog in te vullen. Dit kan op verschillende manieren:

- (1) klik in het linkermenu van de NOU internet homepage www.nou.nu op 'enquête'. Hier kunt u de enquête downloaden. Stuur de ingevulde enquête terug naar: netherlandsornithologistunion@gmail.com
- (2) stuur een email naar bovenstaand adres en wij sturen u de enquête per email toe.
- (3) mensen zonder toegang tot internet kunnen contact opnemen met Corine Eising, telefoon 06-50437633.

We zullen ook in een aparte actie nagaan hoe we het internationale lezerspubliek van *Ardea* kunnen vergroten.